

Günümüzde Uygulamada Olan Resmî Nikâh ile İmam Nikâhının Fikhî Açıdan Mukayesesi

A Comparison Between The Official Marriage And The Imam's Marriage As Practiced Today In Terms Of Fiqh

Mustafa ARASOĞLU

Araştırma Görevlisi Mustafa ARASOĞLU, Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, İslam Hukuku Anabilim Dalı, Kars, Türkiye.

Research Assistant Mustafa ARASOĞLU, Kafkas University, Faculty of Theology, Basic Islamic Sciences, Department of Islamic Law, Kars, Turkey.

mustafaarasglu@gmail.com

ORCID 0000-0002-7745-8453

Atıf/©: Arasoğlu, Mustafa (2023). *Günümüzde Uygulamada Olan Resmî Nikâh ile İmam Nikâhının Fikhî Açıdan Mukayesesi*, Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi,

Sayı 10-20, ss. 628-642.

Citation/©: Arasoğlu, Mustafa (2023). *A Comparison Between The Official Marriage And The Imam's Marriage As Practiced Today In Terms Of Fiqh*, Kafkas University Faculty of Divinity Review.

Issue 10-20, pp. 628-642.

Makale Bilgisi / Article Information:

Doi : 10.17050/kafkasilahiyat.1280481

Type / Türü: Research Article / Araştırma Makalesi

Received / Geliş Tarihi: 10 April / Nis 2023

Accepted / Kabul Tarihi: 13 June / Haziran 2023

Published / Yayın Tarihi: 28 July / Temmuz 2023

Volume / Cilt: 10; Issue / Sayı: 20; Pages / Sayfa: 628-642.

Suggested ISNAD Citation: Mustafa Arasoğlu, "Günümüzde Uygulamada Olan Resmî Nikâh ile İmam Nikâhının Fikhî Açıdan Mukayesesi", *Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/20 (Temmuz- July 2023), 628-642.

Notlar/Notes

Yazar(lar), herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Turnitin/Ithenticate/İntihal ile İntihal Kontrolünden Geçmiştir

Screened for Plagiarism by Turnitin/Ithenticate/İntihal

Licensed by CC-BY-NC ile lisanslıdır

www.dergipark.org.tr

A Comparison Between The Official Marriage And The Imam's Marriage As Practiced Today In Terms Of Fiqh

Mustafa ARASOĞLU

Abstract

The family is the most important social unit that sustains society. This institution begins with a marriage contract between a man and a woman. This marriage contract must be in accordance with the measures and procedures determined by both the Civil Law in force in our country and Islamic Law. For it to be legally valid, it must comply with the measures and procedures set by the civil law, and for it to be religiously valid, it must comply with the measures and procedures set by Islamic Law. The basis for the separation of civil law and Islamic law here is that the criteria and criteria set by civil law regarding the marriage contract cannot completely meet the criteria set by Islamic law. Therefore, the marriage contract concluded according to the Civil Law, which is in force only in our country, is invalid because it is problematic in some respects according to Islamic Law. In this study, by comparing the criteria and procedures determined by these two laws regarding the marriage contract, the criteria and conditions determined by the two legal systems for the validity and validity of the marriage contract are examined, and it is tried to determine which of the criteria determined by the Turkish Civil Law are incomplete or problematic compared to Islamic law and how this deficiency can be eliminated.

Keywords: Islamic law, Civil law, Family, Nikah, Civil marriage, Religious marriage

Günümüzde Uygulamada Olan Resmî Nikâh İle İmam Nikâhının Fıkhî Açından Mukayesesi

Mustafa ARASOĞLU

Öz

Aile, toplumu ayakta tutan en önemli sosyal birimdir. Bu kurum, kadın ve erkek arasında akdedilen nikâhla başlamaktadır. Nikâh akdinin gerek ülkemizde yürürlükte olan medeni hukukun gerekse İslam hukukunun belirlediği ölçü ve usullere uygun olması gerekir. Zira hukuken geçerli olabilmesi için medeni hukukun belirlediği ölçü ve usullere, dinen geçerli olabilmesi için de İslam hukukunun belirlediği ölçü ve usullere uygun olması gerekir. Burada medeni hukuk ile İslam hukukunun ayrı tutulmasının temelinde medeni hukukun nikâh akdiyle ilgili belirlediği ölçüt ve kriterlerin İslam hukukunun belirlediği ölçütleri tamamen karşılayamaması yatmaktadır. Bundan dolayı sadece medeni hukukun ölçütlerine göre akdedilen nikâh akdi, İslam hukukuna göre bazı eksiklikler barındırdığı için problemlili kabul edilmektedir. Bu çalışmada bu iki hukukun nikâh akdiyle ilgili belirlediği ölçüt ve usuller mukayese edilerek iki hukuk sisteminin nikâh akdinin sıhhat ve geçerliliği için belirlediği ölçüt ve şartlar incelenerek, Türk medeni hukukunun belirlediği ölçütlerden hangilerinin İslam hukukuna göre eksik yahut problemlili olduğu ve bu eksikliğin nasıl giderileceği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam hukuku, Medenî hukuk, Aile, Nikâh, Resmi nikâh, Dini nikâh

GİRİŞ

İslam hukukunun temel ilke ve prensiplerine göre hazırlanan ve ilk yazılı İslam hukuk kanunu olma özelliğine sahip olan Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyenin 4 Ekim 1926 tarihinde yürürlükten kaldırılması ve yerine İsviçre Medeni Kanunu'nun getirilmesiyle birlikte Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu ülkemizde hukuk ikiliği meydana gelmiştir. Bundan dolayı Müslümanlar gerek davalarının çözümünde gerekse aralarında gerçekleştirdikleri akitlerin hukuken geçerli olup hüküm ifade etmesi açısından bazı problemlerle karşı karşıya kalmışlardır.

Bu problemlerden birisi de Türk medenî hukuku'nun belirlediği ölçü ve usullere göre akdedilen ve halk arasında “resmî nikâh” yahut “belediye nikâhı” denilen evliğin resmiyette tek geçerli evlilik kabul edilmesi, öte yandan İslam hukukunun belirlediği ölçütler dikkate alınarak kıyılan ve halk arasında “imam nikâhı” veya “dinî nikâh” denilen evliliğin geçersiz sayılmasıdır. Zira medeni hukukun nikâh akdiyle ilgili belirlediği ölçü ve usuller, İslam hukukunun belirlediği ölçü ve usulleri tam olarak karşılamamaktadır. Bundan dolayı Ülkemizde yaşayan Müslümanların bir kısmı İslamî hassasiyetlerinden dolayı, sadece resmi nikâhın yeterli olmadığını söyleyerek resmi nikâhla beraber dini nikâhı da gerekli görmektedirler.

Bu çalışmada, İslam hukukunun ölçüt ve prensipleri esas alınarak resmi nikâh ile dini nikâh arasında bir mukayese yapılmıştır. Bununla da Türk medeni hukukunun belirlediği ölçütlerden hangilerinin İslam hukukuna göre eksik yahut problemlili olduğu ve bu eksikliğin nasıl giderileceği tespit edilmeye çalışılmıştır.

Resmî Nikâh

4 Ekim 1926 tarihinde Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyenin yürürlükten kaldırılıp, İsviçre Medeni Kanunu'nun getirilmesiyle bir anlamda İslam hukuku yürürlükten kaldırılmıştır. İsviçre medeni kanunlarından alıntı yoluyla oluşturulan Türk medeni kanunu'nun ailenin tanzimi için getirdiği ölçüt ve usuller, İslam hukukunun belirlediği ölçütlerinden hayli farklı olmuştur.¹ Nitekim İslam hukukuna göre evlenmek isteyen erkek ve kadının herhangi bir resmi kuruma başvurmadan, istedikleri zaman iki şahit huzurunda bizzat kendileri veya temsilcileri aracılığı ile evlenmek için nikâh akdi yapabilir iken, yeni getirilen Türk Medeni Kanunu'nun 108. maddesiyle, yapılacak evlenmenin hukuken geçerli olabilmesi için, nikâh akdinin iki şahitle birlikte resmî bir memur tarafından gerçekleştirilerek resmi olarak tescil edilme şartı getirilmiştir. Bu sebepten dolayı yürürlükten kaldırılan İslam hukukuna alternatif olarak getirilen Türk medeni hukuku'nun belirlemiş olduğu ölçütlere göre gerçekleştirilen nikâh akdinin, resmi bir memur tarafından kıyılma zorunluluğu olduğundan bu nikâha halk arasında “resmî nikâh” denilmektedir.

1.1. Tanımı, Tarihçesi ve Şartları

1.1.1. Tanımı

Türk medenî hukuku'na göre nikâh akdi; “evlendirme dairesinde evlendirme memurunun ve ayırt etme gücüne sahip ergen iki tanığın önünde açık olarak yapılan bir sözleşme(akıt)dir.”² Başka bir ifadeyle Türk Medenî hukuku'na göre nikâh; evlenmeye ehil olup aralarında evlenmelerine hukuki olarak mani bulunmayan kadın ve erkeğin birlikte müracaat etmeleriyle, yukarıda bahsi geçen nitelikteki iki şahit/tanık huzurunda evlenme memuru tarafından kıyılan akittir.

¹ M. Akif Aydın, “Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye”, *Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2003), 28/334.

² Türk Medeni Kanunu, md. 141.

1.1.2. Tarihçesi

Günümüzde uygulamada olan resmi nikâh, 4 Ekim 1926 tarihinde İslam Hukukuna göre tedvin edilmiş Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye'nin yürürlükten kaldırılarak 763 sayılı Türk Medeni Kanununun mer'iyete girmesiyle uygulanmaya başlanmış ve hâlâ günümüzde de uygulanmaya devam etmektedir.³

1.1.3. Şartları

Bu nikâh sözleşmesinin hukuken geçerli olabilmesi için birtakım şartları haiz olması gerekir. Yukarıda resmi nikâh için yapılan tanımdan da anlaşıldığı üzere bu şartlar şöyle sıralanabilir:

1. Nikâh töreninin evlendirme dairesinde veya ihtiyaç durumunda nikâh memurunun uygun gördüğü bir yerde gerçekleşmesi,
2. Nikâhın, belediyenin yetkili kıldığı evlendirme memuru tarafından kıyılması,
3. Ayırt etme gücüne sahip iki ergen tanığın huzurunda kıyılması,
4. Nikâh töreninin katılımcılara açık olarak gerçekleşmesi.

2. Dinî Nikâh

Dini nikâhtan kasıt İslam Hukukuna göre yapılan evlilik akdidir. Zira halk arasında İslam Hukukuna göre yapılan bu akde "dinî nikâh" veya "imam nikâhı" da denilmektedir.

İslam hukukunun yazılı kaynaklarında "dini nikâh veya imam nikâhı" kavramları olmamakla birlikte günümüzde halk arasında bu isimle anılmasının sebebi, bu akdin İslam dininin yani İslam hukukunun belirlediği ölçütlere göre tanzim edildiği için dini nitelik taşıyan bir akit olması ve Osmanlı Devleti'nde nikâh akdinin tescil edilme işi sonraki dönemlerde imamlara verilmiş olmasıdır. Öte yandan Osmanlı Devleti'ndeki resmî olarak yapılan işlemin devamı olan dinî nikâh, aynı zamanda kültürel karakter de taşıyan bir uygulamadır.⁴ Günümüzde resmi nikâhın yanı sıra toplumumuz tarafından dini hassasiyet gösterilerek yapılmaya devam edilen bu uygulamanın temelinde, resmi nikâhın dinen yeterli/geçerli olmama kaygısı yatmaktadır.

2.1. Tanımı, Tarihçesi, Rükün ve Şartları ve Sonuçları

2.1.1. Tanımı

İslam Hukukuna göre nikâh akdi; *"birbirleriyle evlenmelerine İslam hukuku açısından bir engel bulunmayan bir erkek ile bir kadının sürekli bir hayat ortaklığı kurmak üzere aralarını birleştiren ve bunun için karşılıklı hak ve görevler belirleyen bir bağdır."*⁵

³ M. Akif Aydın, *Osmanlı Aile Hukuku* (İSTANBUL: Klasik, 2021), 23.

⁴ Hacı Yunus Apaydın, "Nikâh Akdinin Mahiyeti ve İmam Nikahı Uygulaması", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9 (2000), 375.

⁵ Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsânî Kâsânî, *Bedâ'i'u's-sanâ'i' fi tertîbi's-şerâ'i'* (Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1986), 7/III 308; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâîlî el-Makdisî İbn Kudâme, *el-Muğnî* (Mektebetü'l-Kahire, 1968), VII 333; Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şirbînî el-Kâhîrî (ö. 977/1570) Şirbînî, *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'ânî elfâzi'l-Minhâc*

2.1.2. Tarihçesi ve Tarihi Seyri İçerinde Uygulanış Şekli

Dini nikâh diye tabir edilen İslam hukukunun belirlediği ölçüt ve şartlara göre gerçekleşen nikâh akdi, Hz. Peygamber döneminden beri Müslüman toplumlarda uygulanan, bir akitir. Bu akit Hz. Peygamber döneminde belli bir merasime tâbi tutulmadan iki şahit huzurunda alenî olarak gerçekleştirilmiştir. Ancak evliliğin ilan edilmesi, bu münasebetle bir konuşma yapılması, dost ve akrabalara ziyafet verilmesi ve bazı eğlencelerin tertip edilmesi tavsiye edilmiştir.⁶ O dönemde evliliğin teminat altına alınması açısından şahitlerin varlığı ile yetinilmiştir. Sonraki dönemlerde yapılan nikâh akitleri, denetimine tâbi tutulmuş ve şartlarını taşımayan evliliklere yetkililer tarafından müdahale edilmiştir. Ayrıca isteyenler bu akdi kâtib-i adil(noter)lere yazı yazdırarak teminat altına almışlardır. XII. Yüzyıldan itibaren bazı kadınlara nikâh kıyma işi, görev olarak verilmiştir. Osmanlı Devleti'nde nikâhın kadılar tarafından kıyılıp yazıyla tescilleme işlemi yaygınlaştırılarak devam ettirilmiştir. 1917 tarihinde Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesi'yle nikâhların tescil edilme esası getirilmiştir. Günümüzde ise İslam ülkelerinde nikâhın devlet denetiminde yapılması ve resmîyet kazandırmak amacıyla nikâhın tescil edilmesi ilkesi benimsenmiştir.⁷ Ayrıca Türkiye'de devlet tarafından müftülere resmi nikâh kıyma yetkisi verilmiştir.⁸ Müftüler, kendilerine verilen bu yetkiyle İslam hukukunun şart ve ölçütlerine göre kıydıkları nikâhı tescilleyerek resmileştirme yetkisine sahip olmuşlardır.

2.1.3. Rükünleri/Unsurları ve Şartları

Evlilik akdin rükünleri/unsurları, akdi meydana getiren, akdin yapısından bir parça olup akdin var olması kendisine bağlı olan unsurlardır. Bunlardan birisinin eksik olması durumunda akit meydana gelmez.⁹

Bu unsurların neler olduğu hususunda mezhepler arasında ihtilaf bulunmaktadır. Hanefîlere göre akdin rükünü, sadece irade beyanı/icâb ve kabul iken¹⁰, Hanefîlerin dışındaki diğer mezheplere göre ise taraflar, irade beyanı/icâb ve kabul ve akdin konusu olmak üzere

(Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994), IV 207; Fahrettin Atar, "Nikâh", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2007), 112; Ahmet Yaman, *İslam Aile Hukuku* (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015), 31.

⁶ Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî Ebû Dâvud, *es-Sünen* (Beirut: Mektebetü'l-Asriyye, ts.), Nikah, 31.

⁷ Fahrettin Atar, "Nikâh", *Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2007), 33/112.

⁸ 03/11/2017 tarihli ve 30229 sayılı Resmî Gazete' de yayımlanarak yürürlüğe giren 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair 7039 sayılı Kanun ile 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun "Evlendirme Yetkisi" başlıklı 22 inci maddesinin, evlendirmeye yetkili memurları belirleyen ikinci fıkrasına "il ve ilçe müftülüklerine evlendirme memurluğu yetkisi ve görevi verebilir" ibaresi eklenmiş ve böylelikle müftülüklerin nikâh işlemi yapmasının önü açılmıştır. İçişleri Bakanlığı 30/11/2017 tarihli ve 132911 sayılı oluru ile de evlendirme memurluğu yetkisi il ve ilçe müftülerine verilmiştir. <https://hukukmushavirligi.diyaret.gov.tr> Erişim Tarihi 14.05.2023.

⁹ Hacı Yunus Apaydın, "İnikad", *Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 1989), 22/314.

¹⁰ Kâsânî, *Bedâ'i'u's-sanâ'i*, III 317; Ebû'l-Fazl Meccüddîn Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsilî el-Mevsilî, *el-İhtiyâr li-ta'îlî'l-Muhtâr* (Beirut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1937), III 102; Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilâzîz el-Hüseynî ed-Dîmâşkî İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr ale'd-Dürri'l-muhtâr* (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1992), IV 69; Nihat Dalğın, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular* (İstanbul: Ensar Yayınları, 2020), 185.

üç unsurdur.¹¹ Hanefilere göre icâb ve kabul, diğer rükünleri(taraflar ve akdin konusu) içerisinde barındırıyor. Bundan dolayı tarafları ve akdin konusunu ayrıca zikretmemişlerdir.¹²

Akdin hukuken geçerli olabilmesi için akdin rükünleriyle birlikte bazı şartlar da mevcuttur. Bu şartlar dört kısımda ele alınmıştır.

Akdin hukuken varlık kazanabilmesi için gerekli olan “İn’ikad Şartları”, sahih ve muteber olabilmesi için gerekli olan “Sihhat Şartları”, yapıldığı andan itibaren başka bir hususa ihtiyaç olmaksızın geçerli olabilmesi için gerekli olan “Nefaz Şartları”, akdin devamlı ve bağlayıcı olabilmesi için gerekli olan “Lüzûm Şartları”.

2.1.3.1. İn’ikâd(Kuruluş) Şartları

Akdin hukuken varlık kazanıp hüküm ifade edebilmesi için bulunması gereken in’ikad Şartları üç tanedir. Bu şartlardan birisinin bulunmaması durumunda akit batıl olur. Dolayısıyla hiçbir hukuki sonuç doğurmaz.¹³

a. Tarafların evlenme ehliyetine sahip olmaları

Evlenme ehliyeti, “başkalarının izin ve onayına ihtiyaç olmadan evlenebilme ehliyeti demektir.”¹⁴ Bunun için tarafların akıl ve ruh sağlıklarının yerinde olması ve baliğ olmaları gerekir. Bu sebeple delinin ve küçüğün/mümeyyiz olmayan çocuğun yaptıkları nikâh batıldır.¹⁵ Çünkü bunların evlenme ehliyetleri bulunmamaktadır.

b. Evlenme engelini bulunmaması

Evlenme akdinin gerçekleşebilmesi için akıl baliğ olan tarafların bulunması yeterli olmayıp bunun yanında taraflar arasında evlenme engelleri diye ifade edilen ve fıkhî kitaplarında geniş bir şekilde izah edilen manilerin bulunmaması gerekir.¹⁶

c. Evlenecek kişilerin irade beyanlarının birbirine uygun olması

Evlenecek kişilerin irade beyanlarının geçerli olabilmesi için taşıması gereken nitelikler şunlardır:

c.a. İcâb ve kabul beyanlarının taraflarca anlaşılacak tarzda açıklanmalı ve araya hiçbir fasıla girmeden birbirini takip etmelidir.

c.b. İrade beyanında kullanılan sözcükler, yapılan işin bir evlenme akdi olduğunu açık bir şekilde ifade etmelidir.

¹¹ Şirb’înî, *Muğni’l-Muhtâc*, IV 234; Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn Buhûtî, *Keşşâfû’l-Kinâ’ ‘an metni’l-İknâ’* (Darü’l-Kütübi’l-İlmiyye, ts.), 3/V 38.

¹² Apaydın, “İn’ikad”, 22/314.

¹³ Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukuku İslamiyye ve İstılahatı Fıkhıyye Kamusu*, ts., II 17-18; Apaydın, “İn’ikad”, 22/314.

¹⁴ Ali Bardakoğlu, “Ehiyet”, *Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 1994), 10/536.

¹⁵ Kâsânî, *Bedâ’i’u’s-sanâ’i’*, III 325; Yusuf Çınar, *İslam Hukukunda Mümeyyizin Tasarrufları* (İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2022), 70-71.

¹⁶ Kâsânî, *Bedâ’i’u’s-sanâ’i’*, 7/II 271; Mevsilî, *e’lhtiyâr*, III 88.

c.c. İcâb ve kabul beyanları ileriki bir zamana bağlanmamalıdır. Yani gelecek zaman kipiyle değil de sonucu hemen doğuracak mazi sığası veya şimdiki zamanı ifade edecek bir kalıpta ifade edilmelidir.¹⁷

2.1.3.2. . Sıhhat (Geçerlilik) Şartları

Evllenme akdinin, hukukî sonuç doğurabilmesi için yukarıda sayılan akdin rükünleri ve in'ikad şartları yanında birde sıhhat şartları denilen bazı şartlar mevcuttur. Sıhhat şartları iki tane olup bunlardan bir tanesinin bulunmaması durumunda akit fâsit olur.

a. Şahitlerin bulunması

Nikâh'ı zinadan ayıran ölçü, akid konusundaki açıklıktır. Evlilik açık ve alanî, zina ise gizli ve kapalıdır. Evlilik akdi için gerekli olan açıklık ise şahitler ile temin edilir. Ayrıca gerektiğinde karşılıklı hakların ispatını sağlamak da şahitlerle mümkündür. Dolayısıyla nikâh akdinin sıhhati için şahitlerin bulunması şarttır.¹⁸

b. Evlilikte rıza ve ihtiyarın bulunması

Hanefiler dışında İslam hukukçularının çoğunluğu, ikrah ve cebir altında yapılan nikâh akdinin geçerli olmayacağı görüşünü savunmuşlardır. Onlara göre taraflar kendi irade ve rızalarıyla bu akdi gerçekleştirmelidirler.¹⁹

2.1.3.3. Nefâz Şartı

İn'ikad ve sıhhat şartlarını taşıdığı için hukuken varlık kazanan bir evlilik akdi, bazı durumlarda bazı eksiklikler sebebiyle yürürlüğe girmeyebilir. Böyle durumlarda akdin yürürlük kazanabilmesi için gerekli olan şartlara nefâz şartları denilmektedir.²⁰ Tarafların yahut velilerin onaylarının alınmasının gerekli olduğu durumlarda bu onayın alınması bir nefâz şartıdır. Bu onay alınmamışsa akit mevkuflur.²¹

2.1.3.4. Lüzum Şartı

Lüzum şartları, evliliğin bağlayıcı olması için aranan şartlardır. Bulunmaması durumunda evliliğin fesh edilmesi gerekir. Evliliğin bağlayıcı olabilmesi için kadının eş olarak seçmiş olduğu erkeğin kendisine denk ve alacağı mehir miktarının da -aralarında mehir miktarı belirlenmemişse- emsallerinin aldığı mehir kadar olması gerekir. Bu evliliğin lüzum şartlarından. Bu şartlara riayet edilmediği takdirde veliler bu evliliğin sonlandırılmasını talep edebilirler.²²

2.1.3. Evlenme Akdinin Sonuçları

Usulüne uygun olarak kurulan nikâh akdi, bir yandan taraflara bazı haklar tanıırken diğer yandan bazı sorumluluklar yükler.²³ Nikâh akdinin sonuçları olan bu haklar ve sorumluluklar şu başlıklar altında incelenebilir:

¹⁷ Hacı Yunus Apaydın, "İrade Beyanı", *Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 1989), 22/387.

¹⁸ Mevsilî, *eİhtiyâr*, III 103; Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf eş-Şîrâzî Şîrâzî, *et-Tenbîh fi fîrû'î'l-fıkhî's-Şâfi'î* (Beyrut: Alimü'l-Kitab, 1983), III 140; Şîrb'inî, *Muğni'l-Muhtâc*, IV 242.

¹⁹ Zekiyüddin Şa'bân, *Şa'bân, Zekiyüddîn, el-Ahkâmü's-Şer'iyye li'l-Ahvâlî's-Şahsiyye* (Kahire, 1964), 101

²⁰ Ahmet Yaman, *İslam Aile Hukuku* (İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2015), 40.

²¹ Bilmen, *Kamus*, II, 48; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 40-41.

²² Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 41; Atar, "Nikâh", 33/116.

²³ Bakara 2/228; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 248.

Nikâh akdinin şahsi sonuçlar

Nikâh akdinin şahsi sonuçları, kadına tanınan malî haklar ve kocaya yüklenen sorumluluklar dışındaki taraflara tanınan haklar ve yüklenen sorumluluklardır. Bunların tek tek ele alınarak genel hatlarıyla incelenmesi yerinde ve faydalı olacaktır.

a. Kadının Hakları ve Görevleri

Nikâhtan sonra kadın kocasının evine giderek himayesine girer ve ona tâbi olur. Günlük hayatın akışı içinde ve dinin izin verdiği durumlarda kocasından izin almadan evin dışına çıkabilir. Bunun dışındaki durumlarda ise, ancak kocasından izin alarak dışarı çıkabilir.²⁴ Kadın, İslamî prensiplere aykırı olmayan hususlarda kocasının isteklerini yerine getirmesi gereklidir. Kadının görevlerinden bir diğeri de, kocasının yokluğunda onun evine, malına ve iffetine sahip çıkıp korumaktır.²⁵

b. Kocanın Hakları ve görevleri

Evlilik içinde kocanın en önemli görevi hanımına iyi davranmasıdır.²⁶ Cinsellikten adalete kadar her türlü kocalık görevlerini yerine getirerek karısıyla birlikte yaşamalıdır. Bu görevleri yanında kocanın da karısı üzerinde birtakım hakları bulunmaktadır. Yukarıda kadının sorumlulukları sadedinde söylenenler aynı zamanda kocanın haklarıdır. Bunlara ek olarak şu haklar da sayılabilir:

Koca, eve gelip giden insanların bir kısmının gelmesini engelleyebilir. Kadını kendi memleketinden farklı bir yere götürebilir. Koca bazı durumlarda ölçülü olmak şartıyla bazı yöntemlerle karısını de'dib edebilir.²⁷

Nikâh Akdinin Mali Sonuçları

Evlilik akdinin yukarıda sayılan sonuçları dışında bazı malî sonuçları da bulunmaktadır. Evlilik akdinin malî sonucu mehir ve nafakadır.²⁸ Bu malî sonuçlar, kocanın karşılamakla yükümlü olduğu sorumluluklardır.²⁹

a. Mehir

"Mehir, erkeğin evlenirken kadına vermeyi taahhüt ettiği mal veya paradır." Mehir, erkeğin evliliğe gönülden niyetli olduğunun sembolik bir nişanesi olduğu gibi aynı zamanda dul kalması durumunda kadının belli bir süreyle de olsa güvencesini sağlayan bir teminattir. Kadına mehir olarak verilen şeylerin tamamı kadına ait olup bunlarda hiç kimsenin ortaklığı söz konusu değildir. Kadın ödenen bu para veya malda istediği gibi tasarruf etme yetkisine sahiptir.³⁰

b. Nafaka

Kocanın eşi ve çocukları için yüklediği geçim masraflarına nafaka denir. Kocanın maddi durumuyla orantılı ve normal miktarlar içinde olmak üzere nafaka sorumluluğu

²⁴ Ebû Dâvud, *es-Sünen*, 14.

²⁵ Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 247-248.

²⁶ Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 247-248.

²⁷ Nisâ 4/34; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 247-248.

²⁸ Bakara 2/233; Nisâ 4/34; Talâk 65/7; M. Akif Aydın, "Mehir", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2003), 28/389-391.

²⁹ Nisâ 4/34; Aydın, "Mehir", 28/389-391.

³⁰ Nisâ 4/4; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr*, III 100-104; Aydın, "Mehir", 28/389-391.

kapsamında giren ihtiyaçlar genel olarak şunlardır; yiyecek, giyecek, mesken, ilaç ve tedavi masrafları.³¹ Koca bu sorumluluğunu kasten yerine getirmeyecek olsa, kadın mahkemeye başvurarak kendisine nafaka takdir edilmesini talep edebilir.³²

3. Resmî Nikâh ile Dinî Nikâh'ın Fikhî Açısından Mukayesesi

Medeni Hukuk'un nikâh akdinin hukuken geçerli sayılabilmesi için gerekli gördüğü şartlar, İslam hukuku'nun gerekli gördüğü şartları tamamen karşılamamaktadır. Dolayısıyla bu iki nikâh türü arasında fikhî ölçüler esas alınarak bir mukayese yapıp dinî nikâhta şart koşulan fakat resmî nikâhta bulunmayan hususların tespit edilmesi ve nikâh kıyılırken bu hususların dikkate alınması İslam hukuku açısından son derece önem arz etmektedir. Yapılan araştırma sonucunda tespit edilen farklılıklar kısaca şu şekilde zikredilebilir:

3.1. Taraflar Açısından

Hem Medeni hukuka göre hem de İslam hukukuna göre Nikâh akdinin en önemli unsuru, taraflar yani evlenecek kişilerdir. Taraflar her iki hukuk sistemine göre de akdi oluşturan ve olmazsa olmazlardan olan en önemli unsurlardandır. Fakat medeni hukukun taraflarda aradığı vasıflar ve gözettiği durumlar ile İslam hukukunun aradığı vasıflar ve gözettiği durumlar tamamen aynı olmayıp aralarında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla İslam Hukuku ile şuan ülkemizde yürürlükte olan Medeni Hukuk arasında taraflar konusunda şu hususlarda farklılık bulunmaktadır.

3.2. Geçici Evlenme Engelleri Açısından

İslam hukukuna göre "geçici evlenme engelleri" diye tabir edilen durumlar, av oldukları sürece tarafların birbirleriyle evlenmelerine engel teşkil etmektedir. Yani bu durumlar var oldukça İslam hukukuna göre tarafların evlenmeleri caiz değildir. Öte yandan, adından da anlaşılacağı gibi bu durumlar zaman içerisinde değişebilen veya tamamen ortadan kalkabilen durumlardır. Dolayısıyla tarafların evlenmelerine engel teşkil eden bu durumların zaman içerisinde değişmesi veya tamamen ortadan kalkması durumunda önceden evlenemeyen taraflar evlenebilir hale gelirler. İslam hukukuna göre bahsi geçen evlenme engelleri üç tane olup şunlardır:

a. Din Farkı

Türk medeni hukuku'na göre din farkı, tarafların birbirleriyle evlenmelerine engel teşkil eden bir durum değildir. Bu kanuna göre Müslüman olan bir kadın veya erke, başka dine mensup olan veya hiçbir dine mensubiyeti bulunmayan karşıt cins kimseyle evlenebilir.

İslam hukukuna göre ise tarafların herhangi bir dine inanmamaları veya farklı dinlere mensup olmaları geçici evlenme engellerindedir.³³ Nitekim Müslüman olan bir

³¹ Bilmen, *Kamus*, II 448-454; Hayrettin Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku* (İstanbul: İz Yayıncılık, 2006), I 350; Celal Erbay, "Nafaka", *Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2012), 32/282-283.

³² Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I 350; Erbay, "Nafaka", 32/382-383.

³³ Şîrâzî, *et-Tenbih*, 141; Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Ahmed el-Kurtubî el-Endelüsî İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid* (Kahire: Darü'l-Hadis, 2004), II 469.; Mevslî, *elİhtiyâr*, III 109; Dalgın, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, 185.

kadın veya erken müşrik olan karşı cinsten birisiyle evlenemez. Aynı şekilde Müslüman olan bir kadın, ehl-i kitap olan gayri müslim bir erkekle evlenemez. Fakat bir Müslüman erkek ehl-i kitap olan bir kadınla evlenebilir.³⁴

Din farkı geçici bir engeldir. Müşrik veya ehl-i kitaptan olan gayri müslim olan kimselerin sonradan İslâm'ı kabul ederek müslüman olmaları durumunda, bu kişilerle müsmüman olan kişiler arasındaki geçici evlenme engeli olan din farkı ortadan kalktığı için bu kişiler karşı cinsleriyle evlenebilirler.

b. Kadının İddet Halinde Olması

"İddet, evliliği sona eren kadının yeniden evlenebilmesi için beklemesi gereken süredir."³⁵

Yürürlükte olan Türk Medeni hukuka göre boşanan kadın hamile ise, doğum yapıncaya kadar, hamile değilse, boşanma tarihinden itibaren altı ay geçmeden yeni bir evlilik yapamaz. Ancak kadının, boşandığı kocasından hamile olmadığı anlaşılması ve kadının eski kocasıyla evlenmek istemesi durumunda mahkeme bu süreyi kaldırılabilir.³⁶

İslam hukukuna göre ise evliliğin boşanma, ölüm veya fesih sebeplerinden birisi ile sona ermesi durumunda kadın başkasıyla evlenebilmek için belli bir süre iddet beklemek zorundadır. Kadının beklediği bu bekleme süresi kadının o süre zarfında evlenmesine engel teşkil eden geçici bir engel olup, gerekli olan sürenin dolması dışında hiçbir şekilde kaldırılamaz.³⁷

c. Üç Kere Boşanma

İslam Hukukuna göre karısını üç kere boşayan bir erkek artık onunla evlenemez. Anca bu durumdaki kişinin üç talakla boşadığı eski eşiyle evlenmesine engel olan durum geçici evlenme engellerindedir.³⁸ Çünkü eşi tarafından üç talakla boşanan kadın, başka birisiyle sahipsiz bir evlilik yapıp tekrar boşanır ya da ikinci kocası ölürse ilk kocasıyla tekrar evlenebilir.³⁹

Türk medeni hukukuna göre erkeğin karısını bir, üç veya daha fazla boşamış olması, adamın boşadığı karısıyla tekrar evlenmesine engel teşkil eden bir durum değildir. Bu sebeple Türk Medeni Kanunu'na göre karısını üç kere boşayan adam, ekstra bir şey yapmadan eşiyle yeniden evlenebilir.⁴⁰

3.3. Sürekli evlenme Engelleri Açısından

İslam hukukuna göre "sürekli evlenme engelleri" diye tabir edilen bazı durumlar vardı ki bunlar tarafların ölüncüye kadar birbirleriyle evlenmelerine mani olur. Bahsi geçen durumlar, geçici evlenme engelleri gibi zaman içerisinde değişebilen veya tamamen ortadan

³⁴ Kâsânî, *Bedâ'i'ü's-sanâ'i'*, II 271.; Şîrâzî, *et-Tenbih*, 141; Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Ahmed el-Kurtubî el-Endelüsî İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid* (Kahire: Darü'l-Hadis, 2004), II 469; Mevsilî, *el-Htiyâr*, III 109; Dalgın, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, 185.

³⁵ Halil İbrahim Acar, "İddet", *Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2000), 21/466.

³⁶ TMK, md. 132.

³⁷ *el-Fetâva'l-Hindiyeye* (Daru'l-Fikr, 1932), II 294; Vehbe Zuhaylî, *İslam Fıkhı Asiklopedisi* (İstanbul: Feza Yayıncılık, 1994), IX 43.

³⁸ Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 243-244.

³⁹ Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 243-244.

⁴⁰ TMK, md. 129.

kaldırılabilir durumlar olmadığından İslam hukukuna göre aralarında bu tür bir engelin bulunduğu kişiler hiçbir zaman birbirleriyle evlenemezler.

a. Taraflar arasında Süt Hısımlığının/Akrabalığının Bulunması

İslam Hukukuna göre tarafların ölünceye kadar birbirleriyle evlenmelerine mani olan sürekli evlenme engellerinden birisi, taraflar arasında süt hısımlığının/akrabalığının bulunmasıdır.⁴¹ Nitekim İslam hukukuna göre süt emen çocuk, kendisini emziren kadının doğurduğu öz çocuğu gibidir. Süt emziren kadının doğurduğu çocuk kiminle evlenemiyorsa, süt emen çocuk da onunla evlenemez. Bu sebeple birbirleriyle süt akrabası olan erkek ve kadın hiçbir zaman evlenemezler.⁴² Yürürlükte olan medeni hukuka'na göre ise süt hısımlığı denilen durum, tarafların birbirleriyle evlenmelerine engel olacak bir durum değildir.⁴³

3.4. Şahitler Açısından

Nikâh akdinin hukuken geçerli olabilmesi için hem İslam hukukuna göre hem de medeni hukuka göre şahitlerin bulunması şarttır. Fakat medeni hukukun şahitlerde aradığı vasıflar ile İslam hukukunun aradığı vasıflar tamamen aynı olmayıp aralarında bazı hususlarda farklılıklar bulunmaktadır. Tespit edebildiğimiz kadarıyla İslam Hukuku ile yürürlükte olan Medeni Hukuk arasında şahitler konusunda üç açıdan farklılık bulunmaktadır.

a. Din Açısından

Yürürlükte olan Medeni hukuka göre şahitlerin herhangi bir dine inanıp inanmamaları veya inaniyorsa hangi dine inandığının bir önemi yoktur. Dolayısıyla Müslüman olup olmamaları nikâh akdini olumsuz etkilemez. İslam hukukuna göre ise nikâh akdinde şahitlerde aranan vasıflardan birisi de, şahitlerin Müslüman olmalarıdır.⁴⁴ Yani İslam hukukuna göre Müslüman olmayan kişilerin şahitlikleri geçersiz olup bu nikâh akdi fasid olur.

b. Adalet Açısından

İslam hukukuna göre nikâh akdindeki şahitlerde aranan vasıflardan birisi de, büyük günahlardan kaçınmak, farz olan emirlere riayet etmek, davranış olarak iyiliğin kötülükten fazla olması⁴⁵ şeklinde tanımlanan adalet vasfıdır.⁴⁶ Adalet vasfını taşımayan kişilerin şahitlikleri geçersizdir.⁴⁷ Türk medeni hukuku'na göre ise şahitlerde böyle bir şart aranmamaktadır.⁴⁸

⁴¹ Detaylı bilgi için bkz. Ekinci, Ahmet "Karşılaştırmalı Bir Bakış Açısıyla İslam Hukuku ile Medeni Kanun'da Evlilik Akdi", 256-257, (4.Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi, 254-260, Ankara: İktisad, 2022), 254-260.

⁴² Nisâ 4/23; Yaman, *İslam Aile Hukuku*, 243-244; Dalgın, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, 260.

⁴³ TMK, md. 129.

⁴⁴ Ebü'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî el-Mergînânî Mergîn'ânî, *el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedi* (Beyrut: Daru İhyâi't-Turasi'l-Arabi, ts.), II 6; Karaman, *Mukayeseli İslam Hukuku*, I 268-269.

⁴⁵ Kâsânî, *Bedâ'i'u's-sanâ'i'*, VI 270; Mevsilî, *el-İhtiyâr*, II 141.

⁴⁶ Kâsânî, *Bedâ'i'u's-sanâ'i'*, VI 270; Mevsilî, *el-İhtiyâr*, II 141.

⁴⁷ Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî Serahsî, *el-Mebsût* (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 1993), 3/V 31; Kâsânî, *Bedâ'i'u's-sanâ'i'*, V 270; Mevsilî, *el-İhtiyâr*, 1/II 141.

⁴⁸ TMK, md. 141.

c. Cinsiyet Açısından

Medeni hukuka göre şahitlerin cinsiyeti konusunda bir ayırım bulunmamaktadır.⁴⁹ Şahitlerin ikisi de erkek, ikisi de kadın veya birisi erkek birisi kadın olabilir. İslam hukukunda ise nikâh akdindeki şahitlerin ikisi de erkek veya bir erkek iki kadın olmaları gerekir.⁵⁰ Medeni hukukta şahitlerin kadın olmaları durumunda bir kadın tek başına bir şahit olarak kabul edilir. İslam hukukunda ise iki kadın bir şahit olarak kabul edilir. Zira Hanefî, Malikî ve Hanbelîlerin de içinde bulunduğu fakihlerin çoğunluğa göre, hukuk davalarında olduğu gibi nikâh akdinde de iki kadının şahitliği bir erkeğin şahitliğine denk kabul edilmiştir.⁵¹

3.5. Velinin Varlığı ve Yetkisi Açısından

Yürürlükteki Medeni Hukuk'a göre kısıtlıların ve henüz on yedi yaşını doldurmamış erkek ve kadınların evlilikleri konusunda velinin/yasal temsilcinin izni aranır. Bunların dışındaki kimselerin evliliklerde ise velinin izni gerekli görülmemiştir.⁵²

Hanefîlerin dışındaki diğer üç mezhebe göre nikâh akdinde bütün durumlarda velinin izni gereklidir.⁵³ Hanefî mezhebine göre hür, akil, bâliğ kızlar ve dul kadınların evliliklerinde velinin izni gerekli değildir.⁵⁴ Ancak akdin geçerli olması için mehirin emsallerinkinden düşük olmaması gerekir. Ayrıca taraflar arasında denkliğin bulunması gerekir. Aksi takdirde veliler, kadın doğum yapmadan veya hamileliği açığa çıkmadan önce yapılan evliliğe itiraz edebilirler.⁵⁵

3.6. Mehir Açısından

"Mehir, nikâh akdinin bir sonucu olarak erkeğin karısına ödemek zorunda olduğu bir miktar para veya maldır."⁵⁶ İslam hukukuna göre nikâh akdiyle birlikte mehri ödemek erkek üzerine vacip olur. Zira bu akitle birlikte her iki tarafa da bazı sorumluluklar yüklenir. Erkeğe yüklenen mali sorumluluklardan birisi de belirlenen mehri ödemesidir. Erkeğin ödediği para veya mal kadına ait olup onun mülküdür. Çünkü İslam hukukunda mülkiyet esas olup mal birliği yoktur. Yani kadının malı kadının, erkeğin malı ise erkeğindir.⁵⁷

Medeni hukuka göre ise nikâh akdinin böyle bir sonucu olmayıp erkek böyle bir şeyle sorumlu tutulamaz. Zira medeni hukuka göre evlilik akdi taraflar arasında mal ortaklığını doğurur. Erkeğin neyi varsa kadının, kadının neyi varsa erkeğindir.

3.7. Çok Evlilik Açısından

Yürürlükte olan Medenî hukuka göre bir erkek aynı anda birden fazla kadını nikâhı altında bulunduramaz. Yani bir kadınla evli olan bir erkek o kadını boşamadan ikinci bir

⁴⁹ TMK, md. 141.

⁵⁰ Serahsî, *el-Mebsût*, V 33; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâîlî el-Makdisî İbn Kudâme, *el-Muğni* (Mektebetü'l-Kahire, 1968), VII 12.

⁵¹ Serahsî, *el-Mebsût*, V 33.

⁵² TMK md. 126, 127, 128.

⁵³ Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs eş-Şâfiî, Şâfiî, *el-Umm* (Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 1990), V 13-14; İbn Kudâme, *Muğni*, VII 8.

⁵⁴ Serahsî, *el-Mebsût*, V 12.

⁵⁵ Saffet Köse, "İslam Hukukuna Göre Evlenmede Velâyet", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi* 2 (2003), 112.

⁵⁶ Aydın, "Mehir", 28/389.

⁵⁷ Kâsânî, *Bedâ'î'u's-sanâ'i*, II 274; İbn Kudâme, *Muğni*, VII 210; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, III 43.

kadınla evlenemez.⁵⁸ İslam hukukuna göre ihtiyaç durumunda bazı şartlarla birlikte bir erkek aynı anda birden fazla (dörde kadar) kadını nikâhı altında bulundurabilir.⁵⁹ İslam hukukundaki dört kadına kadar evlenebilme ruhsatı mutlak olmayıp bazı durumlara has olarak ve bazı şartlara bağlanarak verilmiştir.⁶⁰

Sonuç

Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyenin yürürlükten kaldırılarak yerine İsviçre Medeni Kanunu'nun getirilmesiyle birlikte ülkemizde yaşayan ve çoğunlukta olan Müslümanlar bir takım problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Nitekim bu iki hukuk sisteminin özelde nikâh akdi ile ilgili, genelde diğer akitler ile ilgili belirlediği şart ve ölçütlerin bir kısmı bir biriyle uyuşmayacak hatta çakışacak şekilde birbirinden farklıdır.

Bu sebeple ülkemizde yaşayan Müslüman vatandaşlar, yaptıkları akitlerin hukuken hüküm ifade etmesi için yürürlükte olan medeni hukukun o akitlerle ilgili belirlediği ölçü ve esaslara riayet etmek zorunda olduğu gibi, dinen geçerli olabilmesi için de İslam hukukunun belirlediği ölçü ve esaslara riayet etmek zorundadırlar. Zira medenî hukukun belirlediği ölçü ve esaslar, İslam hukukunun belirlediği ölçü ve esasları tam olarak karşılamamaktadır. Dolayısıyla bir akit medenî hukuk'a göre geçerli olduğu halde İslam hukukuna göre geçerli olmayabilir.

Bunun en bariz örneğini nikâh akdi konusunda görmekteyiz. Nitekim Medenî hukuk ile İslâm hukukunun nikâh akdi ile ilgili belirlediği şart ve ölçütler incelendiğinde taraflar, şahitler, velinin varlığı ve yetkisi, mehir ve çok evlilik gibi hususlarda bu iki hukuk sisteminin belirlediği ölçü ve esaslar arasında yapılan akdin geçersiz olmasına sebep olacak büyük farklılıkların olduğu ortaya çıkmaktadır. Nitekim Medenî hukuk, İslâm hukukunun gerekli görüp şart koştuğu bazı ölçü ve esasları dikkate almamış veya kabul etmemiştir.

Bu sebeplerden dolayı ülkemizde yaşayan Müslümanlar, resmi nikâhın tek başına geçerli olmadığını düşünerek resmi nikâha ek olarak dini nikâhı da gerekli görmekte dirler.

Müftülüklere resmi nikâh kıyma yetkisinin verilmesi, resmi nikâh dini nikâh ikilemini ortadan kaldırmaya yönelik bir düzenleme olup, kısmen amacına ulaşmıştır. Nitekim resmi nikâhın müftülükler aracılığıyla gerçekleştirilmesi, bir zorunluluk olmayıp kişilerin tercihine bırakıldığı için, gerek ihmalden gerekse başka sebeplerden dolayı herkesin müracaat ettiği ve herkesi kapsayan bir uygulama olmaktan öte kişilerin tercihine bırakılmış, alternatif bir uygulamadır.

Bu ikilemin tamamen ortadan kaldırılabilmesi için Türk Modern Hukuku'nda nikâh akdi ile ilgili İslam hukukunun belirlediği şartları, ölçütleri ve bunlarla amaçlanan hedefleri karşılayacak yeni bir düzenlemenin yapılmasıyla mümkün olur.

⁵⁸ TMK, md. 145.

⁵⁹ Nisâ 4/103.

⁶⁰ Zuhaylî, *İslam Fikhî Asiklopedisi*, IX 136.

REFERENCES/KAYNAKÇA

- Acar, Halil İbrahim. "İddet". Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 21/466-471. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2000.
- Apaydın, Hacı Yunus. "İn'ikad". Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 22/314-315. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 1989.
- Apaydın, Hacı Yunus. "İrade Beyanı". Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 22/387-391. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 1989.
- Apaydın, Hacı Yunus. "Nikah Akdinin Mahiyeti ve İmam Nikahı Uygulaması". Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 9 (2000), 373-380.
- Atar, Fahrettin. "Nikâh". Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 33/112-117. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2007.
- Aydın, M. Akif. "Mehir". Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 28/389-391. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2003.
- Bardakoğlu, Ali. "Ehiyet". Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. C. 10. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 1994.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. Hukuku İslamiyye ve Istılahatı Fıkhiyye Kamusu. 1-8 Cilt, ts.
- Buhûtî, Mansûr b. Yûnus b. Salâhiddîn. Keşşâfû'l-Kınâ' 'an metni'l-İknâ'. 1-6 Cilt. Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, ts.
- Çınar, Yusuf. *İslam Hukukunda Mümeyyizin Tasarrufları*. İstanbul: Doğu Kütüphanesi, 2022.
- Dalgın, Nihat. *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*. İstanbul: Ensar Yayınları, 11. Basım, 2020.
- Ebû Dâvud, Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. es-Sünen. 1-4 Cilt. Beyrut: Mektebetü'l-Asriyye, ts.
- Erbay, Celal. "Nafaka". Türkiye diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. 32/282-285. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi (İSAM), 2012.
- Ekinci, Ahmet "Karşılaştırmalı Bir Bakış Açısıyla İslam Hukuku ile Medeni Kanun'da Evlilik Akdi" (4.Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi, 254-260, Ankara: İksad, 2022), 254-260.
- <https://hukukmüsavirliđi.diyamet.gov.tr>.
- İbn Âbidîn, Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz el-Hüseynî ed-Dımaşkî. Reddü'l-muhtâr ale'd-Dürri'l-muhtâr. 6 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 2. Basım, 1992.

İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullâh b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme el-Cemmâilî el-Makdisî. el-Muğnî. 1-10 Cilt. Mektebetü'l-Kahire, 1968.

İbn Rüşd, Ebü'l-Velîd Muhammed b. Ahmed b. Ahmed el-Kurtubî el-Endelüsî. Bidâyetü'l-müctehid ve nihâyetü'l-muktesid. 1-4 Cilt. Kahire: Darü'l-Hadis, 2004.

Karaman, Hayrettin. Mukayeseli İslam Hukuku. 1-3 Cilt. İstanbul: İz Yayıncılık, 2006.

Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsânî. Bedâ'î'u's-sanâ'î' fî tertîbi's-şerâ'î'. 1-7 Cilt. Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2. Basım, 1986.

Köse, Saffet. "İslam Hukukuna Göre Evlenmede Velâyet". İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi 2 (2003), 101-116.

Mergîn'anî, Ebü'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergânî el-Mergînânî. el-Hidâye fi Şerhi Bidâyeti'l-Mübtedi. 1-4 Cilt. Beyrut: Daru İhyâi't-Turasi'l-Arabi, ts.

Mevsîlî, Ebü'l-Fazl Mecdüddîn Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsîlî el-. el-İhtiyâr li-ta'îlî'l-Muhtâr. 1-5 Cilt. Beyrut: Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1937.

Serahsî, Ebû Bekr Şemsü'l-eimme Muhammed b. Ebî Sehl Ahmed es-Serahsî. el-Mebsût. 1-30 Cilt. Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 1993.

Şa'bân, Zekiyüddin. Şa'bân, Zekiyüddîn, el-Ahkâmu's-Şer'iyye li'l-Ahvâlî's-Şahsiyye. Kahire, 1964.

Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs b. Abbâs eş-Şâfiî. el-Umm. 1-8 Cilt. Beyrut: Daru'l-Ma'rife, 1990.

Şîrâzî, Ebû İshâk Cemâlüddîn İbrâhîm b. Alî b. Yûsuf eş-Şîrâzî. et-Tenbîh fî furû'î'l-fikhî's-Şâfi'î. Beyrut: Alimü'l-Kitab, 1. Basım, 1983.

Şîrb'inî, Şemsüddîn Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şîrbînî el-Kâhirî (ö. 977/1570). Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'ânî elfâzi'l-Minhâc. 1-6 Cilt. Darü'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1. Basım, 1994.

Yaman, Ahmet. İslam Aile Hukuku. İstanbul: M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 11. Basım, 2015.

Zuhaylî, Vehbe. İslam Fikhî Asiklopedisi. 1-10 Cilt. İstanbul: Feza Yayıncılık, 3. Basım, 1994.

el-Fetâva'l-Hindiyye. 1-6 Cilt. Daru'l-Fikr, 2. Basım, 1932.